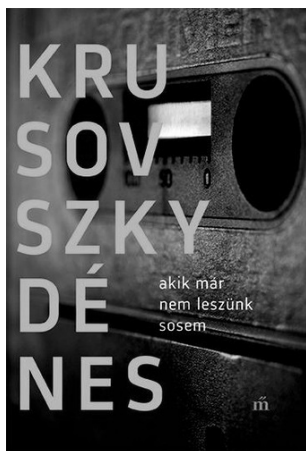

LOSONCZ-KELEMEN EMESE

Emlékek között botorkálva

KRUSOVSZKY DÉNES: AKIK MÁR NEM LESZÜNK SOSEM

**Magvető Kiadó
Budapest, 2018
539 oldal, 3999 Ft**

”

Krusovszky Dénes első regénye a 2018-as Ünnepi Könyvhét talán legjobban várt kötete – nem véletlenül. Már a fülszöveg is beharangozza, hogy nemzedékének egyik legjelentősebb költője versek és novellák után regénnyel jelentkezik, amelyre már csak a terjedelme miatt is rögtön a nagyregény címkét kezdték használni. Ez a megjelölés máris arra készíti az olvasót, hogy olvasatlanul is megpróbálja elhelyezni a regényt különböző korok és irodalmak horizontján. A nagyregény szó hallatán többek között Lev Tolsztoj és Thomas Mann, Nadas Péter és Esterházy Péter nevei merülhetnek fel. Érdekes azonban mindenekelőtt figyelmet fordítani arra, miért használatos ez a kifejezés azon felül, hogy egy tekintélyesebb oldalszámú könyvről van szó.

A fülszöveg már jelzi, hogy a regényt tagoló idősíkok a zárófejezetben összeérni látszanak, így a figyelem a mozaikok összeillesztése helyett magukra a leírásokra és a történésekre fókuszálhat, nem kell görcsösen arra összpontosítani, hogy a különböző szálak vajon hol és mikor érnek össze. Hiszen nem is az a legfontosabb a regényben, hogy meglepve felkiáltunk, amikor rájövünk arra, ki lehet a Prológusban autóbalesetet szenvedett férfi, vagy hogy ki A dzsinn című fejezet központi figurája, sokkal inkább az, hogy milyen aprólékos, részletekbe menő leírásokba bocsátkozik Krusovszky. Ebben rejlik a regény nagysága: minden apró mozdulatot igyekszik a legpontosabban, legélethűbben leírni. Nemcsak a lelki történések kerülnek részletes kidolgozásra, hanem az olyan feleslegesnek tűnő, mégis megszokott kényszercselekvések is, mint egy morzsadarab szétnyomása. „Magam elé bámulva hallgattam egy darabig, az asztalon fekvő kézfejem mellett egy kenyérmorzsát vettem észre, és jobb híján azt kezdtem ropogatni az ujjaim között” (377). Ezek az aprólékos leírások teszik igazán befogadhatóvá a regényt, és egy olyan felismerhető, hozzánk időben igazán közel álló világot teremt meg, melybe könnyen egyeztethető a mindennapi valóságélményünkkel. Krusovszky tulajdonképpen a minden-

napjaink hú leírását adja a város zajától kezdve a lakodalmi menet vonulásának látványán át az ételszagban fürdő lépcsőházakig („Följebb érve, a lift előtt a bűz enyhült, s helyét az olcsó rántások falba maródott illata vette át. Mélyre szívtam, valahogy szerettem ezt, de meg is tudtam szédülni tőle néha” [59]). Mintha nem is regényt olvasnánk, hanem sorozatot néznénk: a hétköznapiak fakó képeit néha bevilágítja az erős napsugár, a nyomasztó életérzést hol a végtelen keserűség, hol a reménykedés hatja át, miközben fejezetről fejezetre várjuk, mi lesz Lente Bálinttal. Boldog vég vár ránk a könyv végén, vagy csak egyszerűen elhagyjuk életét, hogy tovább folytatódjon minden, ahogy eddig?

A regény nagy része Lente Bálint életének egy-egy szeletét öleli fel, ami 2013-ból és 2017-ből lett kiragadva, és az akkori Budapestet, Hajdúvágást és Bécset eleveníti fel. Krusovszky útvonalleírásai pontosan végigkövethetők a térképen, Budapest szórakozóhelyei még ma is nyitva állnak, ahogyan a debreceni vasútállomás mellett álló késcsókázó is. Ha nem is lennének megnevezve ezek az ivók, az elhelyezkedés és a belső terek leírása alapján is fel tudnánk őket ismerni. Ehhez pedig elengedhetetlenek a pontosan megfogalmazott, fegyvelmezett mondatok. Krusovszky mondatai egytől egyig át vannak gondolva, gondosan meg vannak szerkesztve (a kivételre később térek ki). Érződik a közéletbeli tájékozottsága, valamint a múlt eseményeinek az alapos ismerete (a köszönetnyilvánításban, valamint a Literán megjelent interjújában is utal a valós események utáni kutatására), így elég alapos korrajzot kapunk mind a 2010 utáni Magyarországról, mind az 1986-os tüdőgondozó életéről, valamint az Aszalós által elmesélt '56-os történetekről. Érdekes megfigyelni, milyen eljárásokat használ Krusovszky az emlékezésre. A regény öt nagyfejezete négy idősíkot ölel fel: két visszaemlékezést és két jelen idejű elbeszélést. A jelen idejűek lineáris narratíváját körkörösén megszakítják Lente epizódnyi információközlő visszaemlékezései. Mind a Prolóógus, mind A dzsinn című fejezet múltban játszódó történeteibe ékelődik egy-egy visszaemlékezés: az elsónél az ápoló reggeli készülődés közben visszagondol a feleségével való megismerkedésére, míg a másodiknál Aszalós felmondja a magnókazettára gyerekkori élményét az '56-os vágási pogromról, ami megpecsételte egész életét. A regény szerkesztési elve egyben az egyik üzenete is: nem lehet emlékezés nélkül élni, a mindennapokat folyamatosan átjárják a múlt eseményei, legyen szó történelmi vagy személyes emlékezetéről. Az emlékezeti síkok mozgása teszi dinamikusá a regényt, és ezek adják meg annak alaphangulatát.

Vajon nevezhetjük-e Krusovszky kötetét únaturalista regénynek? A múlt század eleji naturalizmus védjegyei közé tartozik, hogy a regények a hétköznapi jelenségek részletekbe menő leírását adják, valamint a tények egyszerű közlésére törekszenek. Legtöbbször külvárosokban és falvakban játszódnak, szereplők lecsúszott, hanykolódó figurák. Krusovszky regényének legfőbb helyszíne Hajdúvágás, ahol az éppen magánéleti válságban szenvedő, öszszezavarodott Bálint hirtelen ötlettől vezérelve a vártnál korábban megjelenik, és egykori osztálytársánál, Tubánál köt ki. A barátság felmelegítése csikorgósan indul, de a fővárosból hazalátogató elbeszélő nagyon gyorsan egy elmaradott falu mélyében találja magát, ahol a még ottmaradt fiatalok legfőbb szórakozása a kocsmázás, majd az elhagyatott szanatórium berendezésének szétverése. Bálint ezt a rombolást a lelkiállapotának javítására, a stressz levezetésére használja, míg barátai heti rendszerességgel esnek neki a tárgyagnak. A lejtőn való lecsúszás a lakodalomban tovább folytatódik, bár az okokra később derül fény: Tuba Bálint miatt, Bálint volt szerelme, Juli miatt, Juli pedig gimnazistakori abortusza miatt fojtja alkoholba bánatát. Az aprólékos leírások nem maradnak el a kötet egyetlen szexjeleneténél sem,

bár a füledt erotika helyett keserű próbálkozással találjuk szemben magunkat. Krusovszky minden pátoszt, szemérmes és ok nélküli vulgaritást mellőzve, nyersen, tényyszerűen írja le Bálint és Juli együttlétét, ami azért érdekes, mivel nem egy harmadik személyű narrátor elbeszélésében olvashatunk róla, hanem a főszereplő közvetítésében.

Bár a regény szerzője Krusovszky, értelmezhetjük úgy is, hogy ez a kötet Lente Bálint regénye, az ő visszaemlékezése életének két meghatározó szakaszára, valamint nagybátyja történetének megírása annak a hangfelvételnek az alapján, amelyet az elhagyatott szanatórium-ban talált. Az értelmezést alátámaszthatja egyrészt az a jelenet, amikor Bálint megismerkedik majdani feleségével, Jankával, és elmeséli neki, hogy élete legjobb cikkét még nem írta meg. Ez a cikk lett volna az, amit a szalag alapján még a *Reflex*nek kellett volna leadnia, ha a kazetát nem felejtí Tubánál. Janka akkor azt mondja neki: „ne cikket írj belőle, hanem valami mást” (461). Nem pontosít, nyitva hagyja a kérdést, gondolhatott akár a regényre is. (Krusovszky egész regénye alatt jellemző ez a fajta szálelvarrás: megválaszolatlanul hagy bizonyos kérdéseket, amivel mégis irányítani tudja az olvasó értelmezését.) Az utolsó fejezet végén Bálint nekiül megírni nagybátyja történetét, ami újra olyan érzést kelt az olvasóban, hogy akkor dönti el, ezzel együtt életének ezen szakaszát is beleírja majd a regénybe. „Amikor a monitoron az egészből kirajzolódott valamiféle háló, hátradőlve nézegettem egy darabig, majd nyitottam egy új fájlt, és mintha magától értetődő lenne, elkezdtem leírni, hogy a felvázoltak alapján mi történhetett Zoli utolsó napján. Nem tudom, mit is akartam ezzel az egészzel pontosan, de úgy éreztem, ebből az utolsó pillanatból visszanézve kellene megértenem valamit, aminek a létezésében sem voltam egyelőre teljesen biztos. [...] A szöveghez aztán egy jó ideig hozzá se nyúltam” (532). Másrészt a Prológus című fejezet utolsó bekezdése ekképpen kezdődik: „Úgy szeretném képzelni, hogy boldog volt, amikor gázt adott, és fennhangon énekelve anélkül fordult ki a főútra, hogy alaposan körülnézve, az egyre erősödő reggeli nap-sütésben oszlásnak indult ködpamacskok között meglátta volna a felé robogó kamiont” (18). A Zoliról szóló fejezetek harmadik személyű narrátora ebben az egy mondatban vált át első személyűre, a Lente-fejezetek pedig mind a főszereplő narrációjában íródtak. Így lesz igazán regény a regényben: Lente Bálint regénye a visszaemlékezéseit teszi ki, valamint hozzákapcsolja egy-egy fejezetben nagybátyja elképzelt utolsó magyarországi, illetve életének utolsó napját.

Korábban már szó esett arról, milyen dinamikus a regény, hogy a leírások nem nyomják el a történeteket, inkább erősítik azok hangulati megjelenítését. Egy ponton számomra mégis megtört az olvasási ritmus, ez pedig egy kellemetlen hiba folytán alakult így, ami mellett mégsem mehetek el csukott szemmel. A regény, annak ellenére, hány eseményszálat futtat egyszerre, nem dolgozik túl sok szereplővel, és ezeket a figurákat egyszerűen el lehet különíteni egymástól. A dzsinn című fejezetben a két orvoson kívül a bentlakók vannak nevesítve, innen tudhatjuk, hogy három beteg nőt ápolnak a szanatóriumban: Ilonát, Kiskatit és Hajnal Ágnest. Ezért is nagyon szembetűnő, hogy az utóbbi hölgy neve kétszer is Annaként szerepel a szövegben. Ez a szerencsétlen véletlen nagyban rontott az olvasás további élvezetén, főleg, ha közben számos olyan könyv jut eszünkbe, amely sokkal több szereplővel, sokkal bonyolultabb időkezeléssel dolgozik, mégsem változnak meg útközben a szereplők nevei. Elég csak a *Száz év magányra* gondolnunk. Ettől eltekintve Krusovszky regénye izgalmas próbálkozás, hogyan jeleníthető meg a mindennapi valóságélmények apró leírásával a közelmúltunk az egyén emlékezetének perspektívájából.